

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ
ТА ЕТНОКОНФЛІКТОЛОГІЯ

УДК 323.15(498):303.2

М. П. ЗАН

**ПОЛІТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
ЕТНІЧНИХ МЕНШИН РУМУНІЇ:
ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ДІЯЛЬНІСНИЙ ВИМІРИ**

Досліджено нормативно-правову та інституційну основи представницько-парламентської моделі етнополітики Румунії. Констатовано, що в рамках цієї моделі найбільш успішно забезпечуються інтереси угорської етнічної громади Румунії. Висвітлено структуру представництва етнічних меншин за результатами парламентських та місцевих виборів 2016 року. Звертається увага на громадсько-політичну сегментацію української етнічної меншини Румунії.

Ключові слова: політичне представництво, етнічна меншина, Демократичний Союз угорців Румунії, Парламентська група національних меншин, Союз українців Румунії.

Zan Mykhaylo. Political representation of ethnic minorities in Romania: institutional and activity dimensions

The article investigates legal and institutional foundations of the representative-parliamentary model of Romanian ethnopolitics. It is stated that within the framework of this model the Hungarian ethnic community of Romania interests are most successfully protected. The structure of ethnic minorities representation based on the results of parliamentary and local elections in 2016 is highlighted. Attention is paid to the public and political segmentation of the Ukrainian ethnic minority in Romania.

© ЗАН Михайло Петрович — кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри політології і державного управління Ужгородського національного університету

Key words: Romania, political representation, ethnic minority, Democratic Alliance of Hungarians in Romania, Parliamentary group of national minorities, Union of the Ukrainians of Romania.

Ефективне політичне представництво етнічних меншин реалізується шляхом формування національно-територіальних і національно-культурних автономій. Зокрема через створення консультативних органів при центральній виконавчій владі, запровадження квот у списках політичних партій, зниження виборчих порогів для організацій етнічних меншин, функціонування регіональних політичних партій тощо. Починаючи з 1990 року Румунія цілеспрямовано впроваджує представницько-парламентську модель етнонаціональної політики, яка передбачає резервування місць у парламенті для організацій етнічних громад країни. Ця модель діалектично поєднує принципи успішного етнічного лобіювання (в першу чергу для угорської громади) та форматування специфічної політичної клієнтели з громадського середовища лідерів думок, репрезентантів етнічних меншин Румунії.

Ряд аспектів практичної реалізації румунської моделі етнополітики та парламентського представництва етнічних меншин знайшли відображення в наукових працях румунських дослідників Чіпріана-Каліна Аліонеску¹, Санди Фаркаш², Іштвана Герго Секелі³, Раду Кіріци та Анки Сандеску⁴, Оани-Валентіни Сучіу⁵, Моніки Калушер⁶, Андреї Карсточа⁷; польського антрополога Томаша Косека⁸; вітчизняного політолога Георгія Боднараша⁹ та ін. У нашій науковій розвідці спробуємо окреслити інституційний дизайн політичної репрезентації етнічних меншин Румунії, акцентуючи при цьому увагу на її динаміці та сучасних реаліях у контексті електорального циклу 2016 року.

За результатами перепису населення 2011 року кількість населення Румунії становила 20 121 641 осіб¹⁰. Близько 89 % населення є етнічними румунами, що дозволяє віднести Румунію (подібно до України) до типу країн з поліетнічним складом населення. Практично більшу частину країни (23 із

41-го повіту) представляють поліетнічні регіони: Північний Захід (повіти Біхор, Сату Маре, Марамуреш, Селаж, Бістріца-Несеуд, Клуж); Центр (повіти Муреш, Харгіта, Ковасна, Алба, Сібіу, Брашов); Захід (повіти Арад, Тіміш, Караш-Северін, Хунедоара), Південний Захід (повіт Мехедінць) та Південний Схід (повіти Ілфов, Яломіца, Келараш, Джурджу, Констанца, Тулча).

Найчисельною етнічною меншиною в етнонаціональній структурі румунського суспільства є угорці (1 227 623 чол. або 6,1 % населення). Найбільша кількість угорців проживає у повітах Харгіта (82,9 %), Ковасна (71,6 %), Муреш (36,4 %), Сату Маре (32,7 %), Біхор (24 %), Селаж (22,3 %), Клуж (15 %) та Арад (8,5 %). Варто зазначити, що порівняно з 2002 р. відсоток представників угорської етнічності знизився. Поряд із цим представництво ромської етнічної меншини збільшилося із 535 140 осіб у 2002 році до 621 573 осіб (3 %) в 2011 році. Цей факт є єдиним прецедентом у середовищі найбільш чисельних етнічних груп Румунії. Роми проживають переважно в сільській місцевості й розселені дисперсно, по всій країні. Водночас вони домінують у повітах Муреш (8,5 %), Келараш (7,4 %), Біхор (6 %), Димбовіца (5,3 %), Долж (4,5 %), Клуж (3,2 %) ¹¹. За неофіційними даними, представників ромської етнічної спільноти в Румунії є значно більше — понад 2 млн осіб.

Чисельність української етнічної меншини Румунії знизилася з 61 098 у 2002 році до 50 920 осіб (0,2 %) в 2011 р. Українська етнічність традиційно представляє повіти Марамуреш (6,4 %), Сучаву (0,9 %), Тіміш (0,8 %), Караш-Северін (0,8 %), Тулчу (0,5 %), Сату Маре (0,4 %), Арад (0,3 %), Ботошань (0,1 %) ¹². Принагідно зауважимо, що подібно до сегментації української меншини в Словаччині та Угорщині, за даними останнього перепису на тлі зниження чисельності представників української етнічності в Румунії також відбулося збільшення представників русинської етноідентичності (з 257 чол. у 2002 до 548 осіб у 2011 р.) ¹³.

Істотно скоротилася чисельність німецької етнічної громади Румунії. Якщо в 2002 році німців налічувалося 59 764 осіб

(0,27 %), то в 2011 році — тільки 36 042 осіб (0,18 %). Вони проживають у Західному, Північно-Західному та Центральному регіонах Румунії (повіти Арад, Тіміш, Караш-Северін, Сату Маре, Сібіу, Брашов). Серед етнічних меншин, чисельність яких є більшою 20 тис. чол., вирізняються турки (27 698 осіб), росіяни-липовани (23 487 осіб) й татари (20 282 осіб), які в основному проживають у межах Південно-Східної Румунії (повіти Констанца й Тулча). Серби (18 076 осіб) та хорвати (5 408 осіб) проживають в межах Північно-Західного регіону (повіти Караш-Северін і Тіміш). Словаки (13 654 осіб) — мешканці Північно-Західних і Західних ареалів країни (Селаж, Біхор, Арад і Тіміш). Етнічні громади чисельністю менше 10 тис. осіб утворюють представники таких спільнот як болгари (7 336 чол.), греки (3 668 чол.), євреї (3 271 чол.), італійці (3 203 чол.), чехи (2 477), поляки (2 543), китайці (2 017), вірмени (1 361), чанго (1 536), македонці (1 264) та інші групи (18 524 осіб).

Варто зауважити, що досить значною є частка осіб, які взагалі не задекларували своє етнічне походження — 1 236 810 осіб (6,15 %), у той час як у 2002 р. таких було всього 1 941 осіб¹⁴. Очевидно, йдеться про один із сучасних ідентифікаційних трендів (космополітизм) у європейському мультикультурному співтоваристві. До прикладу, в тому ж 2011 році, подібна ситуація статистично зафіксована у Чеській Республіці¹⁵.

Оновлена у 2003 р. Конституція Румунії передбачає представництво етнічних меншин у вищому законодавчому органі держави. Згідно ст. 62 (2) організації громадян, які належать до меншин, що не можуть зібрати достатню кількість голосів для представництва в парламенті, мають право на одне депутатське місце. При цьому зазначається, що громадяни однієї етнічної меншини можуть бути представлені тільки однією організацією¹⁶. Таким чином, громадські організації етнічних меншин у контексті електоральних циклів Румунії фактично прирівнюються до політичних партій.

Спеціальною урядовою постановою № 165 від 13 жовтня 2000 року громадським організаціям етнічних меншин було

дозволено висувати списки кандидатів у всіх виборчих округах, що призвело до збільшення кількості потенційного електорату¹⁷. За громадську організацію певної меншини могли голосувати й представники будь-якої іншої етнічної групи Румунії, що примножувало шанси лідерів, репрезентантів малочисельних етнічних громад. Як результат, на листопадних виборах 2000 р. до парламентської групи національних меншин вже ввійшли Союз хорватів Румунії, Асоціація македонців Румунії та Культурний Союз русинів Румунії.

Згідно виборчого законодавства Румунії організації етнічних меншин мають право на один депутатський мандат, якщо вони здобудуть вцілому по державі число голосів, що дорівнює не менше 10 % (до 2004 р. — 5 %) від середньої кількості отриманих голосів по країні за одного кандидата до Палати депутатів¹⁸. Закон про вибори до Палати депутатів та Сенату № 373 від 24 вересня 2004 р. вже трактував саме поняття «національна меншина» як «етнічна група», представлена в Раді національних меншин». Таким чином, організації етнічних груп, які не представлені в парламенті, автоматично втрачали статус національної меншини як такої. Поряд з цим законом обумовлювалася участь у виборах тих організацій, які не представлені в парламенті. Проте вимоги подібної участі були досить жорсткими. По-перше, такі організації мали в триденний строк з часу створення Центрального Виборчого Бюро представити список своїх членів із числа щонайменше 15 % всієї етнічної групи, яка на останньому переписі населення декларувала відповідну ідентичність. По-друге, якщо кількість представників етнічної групи більше 25 тис. осіб, то список членів організації повинен складатися найменше з 25 тис. осіб, які проживають у 15 повітах та муніципії Бухарест. При цьому в кожному регіоні Румунії необхідне представництво не менше 300 осіб (ст. 4(5))¹⁹.

Певні зміни відбулися після прийняття нового закону про вибори до Палати депутатів та Сенату № 35 від 13 березня 2008 р. Насамперед законодавець ще чіткіше врегулював статус національної меншини як такої, що представлена в парламенті Румунії. При цьому для інших організацій дещо зменшувалася

вимога щодо реєстрації. Відповідно до ст. 9(4), якщо спільнота більша за 20 тис. чол., то вимагається список найменше з 20 тис. осіб, які проживають хоча б у 15-ти повітах та муніципії Бухарест, при цьому не менше 300 чол. у кожному регіоні²⁰. Ці ж вимоги були зафіксовані в новому виборчому законі (ст. 56), який вступив у дію 10 березня 2018 р.²¹ Втім і такі умови є практично неможливими для їх виконання з боку альтернативних, непарламентських організацій етнічних меншин Румунії.

Отож, громадсько-політичні організації меншин із парламентським статусом, фактично закріпили власну монополію на представництво колективних інтересів етнічних громад Румунії. Кожна організація мала право залучати електорат у всіх виборчих округах країни, якщо нею висувається тільки один кандидат на загальнодержавному рівні (ст. 9 (11)). Вказані норми закону й призвели до того, що вже на виборах 2008 р. кожна етнічна меншина була представлена тільки однією організацією, яка після попередніх внутрішньо-організаційних виборів висувала одного кандидата. Слід також відзначити, що положення закону не стосуються тих національно-культурних організацій, які формують виборчі списки разом із політичною партією або виборчим блоком політичних сил.

Як бачимо, румунський законодавець головним зосереджує нормативно-правову базу в площині політичної репрезентації етнічних меншин, що надає оптимальну можливість представництва в парламенті та на рівні місцевого самоврядування. Водночас, на відміну від України, в Румунії так і не прийнятий спеціальний закон про етнічні (національні) меншини. Багато разів з цього приводу в парламенті Румунії відбувалися дискусії, особливо через лобювання спеціального закону Демократичним Союзом угорців Румунії, який прагнув законодавчо закріпити положення про національно-територіальну автономію²².

У верхній палаті нинішнього румунського парламенту (Сенаті) представлені 9 депутатів від Демократичного Союзу угорців Румунії (керівник групи Чеке Аттіла-Золтан)²³. У складі Палати депутатів Румунії серед семи депутатських груп виділяються парламентська група депутатів-угорців (21 депутат на

чолі з керівником Короді Аттілою) та Парламентська група національних меншин (17 депутатів, очолюваних представником вірменів Румунії Варужаном Памбукчаном).

Слід ззначити, угорська меншина досить потужно лобіює власні інтереси не тільки в парламенті, але на рівні вищої виконавчої влади Румунії. Зокрема, представники Демократичного Союзу угорців Румунії брали участь у формуванні урядів Віктора Чорбя (1996–1998), Раду Васіле (1998–1999) та Мугура Ісереску (1999–2000), надавали зовнішню підтримку уряду Адріана Нестасе (2000–2004), сформованого Соціал-демократичною партією Румунії в 2000 році, не входячи до його складу²⁴. В уряді Келіна Попеску Терічану (2004–2008) міністрами-угорцями були Марко Бела, Борбелі Ласло, Вінклер Дюла, Надь Жолт, Борбелі Каролі та Короді Аттіла.

Таблиця 1

**Результати участі
Демократичного Союзу угорців Румунії
в парламентських електоральних циклах 1990–2016 рр.**

Роки виборів	Кількість голосів виборців (Сенат)	%	Кількість мандатів (Сенат)	Кількість голосів виборців (Палата депутатів)	%	Кількість мандатів (Палата депутатів)
1990	1 004 353	7,20	12	991 601	7,23	29
1992	831 469	7,58	12	811 290	7,46	27
1996	837 760	6,82	11	812 628	6,64	25
2000	751 310	6,90	12	736 863	6,80	27
2004	637 109	6,23	10	628 125	6,17	22
2008	440 449	6,39	9	425 008	6,17	22
2012	383 528	5,25	9	380 656	5,15	18
2016	435 969	6,18	9	440 409	6,24	21

В умовах політичного протистояння між демократами-лібералами та соціал-демократами, лідери Демократичного Союзу угорців Румунії здобули можливість ще більш оптимальної репрезентації в складі уряду. Зокрема, в Кабінеті Міністрів Еміля Бока (2008–2012) ця організація була представлена віцепрем'єром Марко Бела, міністром навколишнього середовища та лісів Борбелі Ласло, міністром культури та національної спадщини Келеменом Гунором та міністром охорони здоров'я Чеке Аттілою. Це стало можливим після формату нової коаліції у складі Демократично-ліберальної партії, Демократичного Союзу угорців Румунії, групи депутатів від національних меншин і незалежних депутатів та затвердження парламентом Румунії 23 грудня 2009 р. нового складу уряду. Таким чином, представники національних меншин успішно використали ситуативний момент нестабільності в румунському політикумі, фактично зрадивши попереднім домовленостям з опозицією до Траяна Басеску та Демократично-ліберальної партії. Як відомо, на президентських виборах 2009 р. організації національних меншин спочатку підтримували кандидатуру мера міста Сібіу Клауса Йоганніса, а в другому турі лідера Соціал-демократичної партії Мірчу Джоане.

У рамках третього складу Кабінету міністрів Віктора Понти (04.03–17.12.2014) віцепрем'єрами були Гунор Келемен та Чілла Гегедош, міністром навколишнього середовища та зміни клімату Аттіла Короді. Теперішній уряд Румунії на чолі з Віорікою Денчіле сформований з представників Соціал-демократичної партії, за винятком чотирьох представників Альянсу лібералів і демократів та міністра юстиції. В його складі немає представників від організацій етнічних меншин Румунії, зокрема й угорської.

Крім парламентського Демократичного Союзу угорців Румунії (25.12.1989) найбільша меншина Румунії також представлена двома автономістичними політичними силами — Угорською громадянською партією (14.03.2008) та Угорською народною партією Трансильванії (15.09.2011). Попри загалом провладну й помірковану позицію, 8 січня 2018 р. Демокра-

тичний Союз угорців Румунії разом із двома названими автономістичними силами у м. Клуж-Напока підписав угоду про співпрацю в рамках створення національно-територіальної автономії Секейського краю (більша частина повітів Харгіта, Ковасна та Муреш). Згодом, у березні в м. Тиргу Муреш відбулася трьохтисячна демонстрація етнічних угорців із вимогою надання регіональної автономії. Втім 11 квітня 2018 р. Палата депутатів відхилила законопроект Демократичного Союзу угорців Румунії про створення автономного Секейського краю як такий, що дублює державні органи влади в регіоні.

Нагадаємо, що Секейська автономія була самостійно проголошена 5 вересня 2009 р. в м. Одорхею-Секуєск представниками місцевих органів влади²⁵. Значну роль в автономістичному русі відіграє постать лідера трансільванських угорців, наразі незалежного депутата Європарламенту Ласло Текеша. Ідею широкої угорської автономії тривалий час просувають такі громадсько-політичні утворення, як Рада угорської автономії Карпатського басейну (16.06.2004), Секейська Національна Рада (16.10.2003) та Національна Рада угорців Трансильванії (13.12.2003).

Таблиця 2

Результати участі організацій етнічних меншин Румунії в парламентських виборах 2016 р.²⁶

№	Назва організації	Кількість голосів	%
1.	Партія ромів «Про-Європа» / Partida Romilor «Pro-Europa»	13 126	0,18
2.	Демократичний Форум німців Румунії / Forumul Democrat al Germanilor din România	12 375	0,17
3.	Демократичний Союз словаків і чехів Румунії / Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor din România	6 545	0,09
4.	Товариство росіян-липован Румунії / Comunitatea Rușilor Lipoveni din România	6 160	0,08
5.	Союз греків Румунії / Uniunea Elenă din România	5 817	0,08
6.	Демократичний Союз турків Румунії / Uniunea Democrată Turcă din România	5 536	0,08

7.	Асоціація македонців Румунії / Asociația Macedonenilor din România	5 513	0,08
8.	Союз сербів Румунії / Uniunea Sârbilor din România	5 468	0,08
9.	Федерація єврейських товариств Румунії / Federația Comunităților Evreiești din România	5 069	0,07
10.	Союз вірменів Румунії / Uniunea Armenilor din România	4 868	0,07
11.	Асоціація Ліга албанців Румунії / Asociația Liga Albanezilor din România	4 640	0,06
12.	Союз болгар Банату — Румунії / Uniunea Bulgara din Banat — România	4 542	0,06
13.	Союз хорватів Румунії / Uniunea Croaților din România	3 532	0,05
14.	Асоціація італійців Румунії / Asociația Italienilor din România — RO.AS.IT.	3 486	0,05
15.	Союз поляків Румунії «Дом Польські» / Uniunea Polonezilor din România «Dom Polski»	3 355	0,05
16.	Культурний Союз русинів Румунії / Uniunea Culturală a Rutenilor din România	2 824	0,04
17.	Союз українців Румунії / Uniunea Ucrainenilor din România	1 172	0,02

Слід зазначити, що чисельність представників від організацій етнічних меншин у Палаті депутатів Румунії до парламентської каденції 2004–2008 років постійно збільшувалася. За результатами перших парламентських виборів 1990 р. були представлені 12 депутатів від організацій етнічних меншин (ромів, вірменів, греків, болгар, українців, сербів, поляків, словаків і чехів, росіян-липован, німців, татар і турків). У 1992 р. до цієї когорти долучився представник від італійської меншини, в 1996 р. — єврейської та албанської, в 2000 р. — хорватської, македонської та русинської етнічних громад Румунії²⁷. Таким чином, в депутатських каденціях 2000–2004 та 2004–2008 рр. у структурі Парламентської групи національних меншин були представлені 18 депутатів.

У рамках парламентських каденцій 2008–2012 рр. (відсутні македонці та хорвати) та 2012–2016 рр. (відсутні болгари та італійці) були представлені по 16 депутатів від організацій етнічних меншин Румунії. У складі нинішньої депутатської каденції

в порівнянні з 2000–2008 рр. (18 депутатів) відсутня організація Демократичного Союзу татарів турко-мусульман Румунії. Причиною цього стали амбіції лідерів, внутрішньо-організаційні непорозуміння та подання двох списків, які були відхилені Центральним Виборчим Бюро напередодні виборів 2016 року. Через подібну ситуацію, протистояння між колишнім депутатом Іоном Марочко та проводом Союзу українців Румунії, ризикувала залишитися без представництва й українська етнічна громада Румунії.

Ромська етнічна меншина Румунії, представлена в Палаті депутатів партією ромів «Про-Європа» (03.04.1990), в громадсько-політичному аспекті є надзвичайно сегментованою. Зокрема, вже в 1990 р. розпочали діяти відразу шість ромських громадсько-політичних організацій: Демократичний Союз ромів Румунії, Об'єднання ромів Бухареста, Єдина Демократична партія ромів, рударів і лаутарів Румунії, партія циганів Румунії, Християнсько-демократична партія ромів Румунії, Ліберально-демократичний Союз ромів Румунії. В 1992 р. про себе заявив Генеральний Союз ромів Румунії, в 1996 році — Союз ромів, Спільнота ромського етносу Румунії та Союз ромів повіту Констанца, в 2000 р. — Християнський центр ромів Румунії (Centrul Creștin al Romilor din România), в 2004 р. — Альянс за єдність ромів²⁸.

Партія демократичного альянсу ромів (17.09.2014) була зареєстрована за подання Доріна Чоаба, сина відомого Флоріна Чоаба (1954–2013), який у 1997 р. проголосив себе «королем всіх ромів світу». На президентських виборах у 2014 р. ромська партія підтримувала соціал-демократа Віктора Понту. Варто погодитися з точкою зору румунських дослідників А. Блягу та А. Фрунзару про те, що політична участь ромів зосереджена у вузькому колі харизматичних лідерів, які представляють окремі групи інтересів через субполітичні організації в ромських громадах Румунії. Ромський електорат використовується в політичній боротьбі, а лідери, які досягли успіхів у публічній політиці, інтегруються в румунське суспільство, прагнучи при цьому не демонструвати власне ромське походження²⁹.

Зауважимо, що серед громадсько-політичних організацій етнічних меншин (особливо під час виборів 1996, 2000 та 2004 рр.) точилася жвава конкуренція за політичне представництво в парламенті. Лідером у цьому плані стали італійська спільнота, яка на виборах 1996 р. була розмежована на сім організацій. Менше конкурували роми, болгари та греки (по чотири організації); хорвати, македонці та турки (по три організації); албанці, поляки, чехи і словаки та українці (по дві організації). Одну громадську організацію традиційно на виборах представляли вірмени, євреї, німці, татари, серби, росіяни-липовани та русини³⁰.

Таблиця 3

**Структура Парламентської групи національних меншин
у Палаті депутатів Румунії
(станом на січень 2019 р.)**

№	Посада	Прізвище, ім'я та дата народження депутата	Громадсько-політична організація
1.	Голова	Памбукчан Варужан / Pambuccian Varujan (25.04.1959)	Союз вірменів Румунії / Uniunea Armenilor din România
2.	Заступник	Зісопол Драгош Габріел / Zisopol Dragoş Gabriel (12.11.1967)	Союз греків Румунії / Uniunea Elenă din România
3.	Секретар	Фірцак Юліус Маріан / Firczak Iulius Marian (14.10.1979)	Культурний Союз русинів Румунії / Uniunea Culturală a Rutenilor din România
4.	Секретар	Гера Джоречі-Слободан / Chera Giureci-Slobodan (15.04.1979)	Союз хорватів Румунії / Uniunea Croaţilor din România
5.	Член	Аднаджі Славоліуб / Adnagi Slavoliub (25.12.1965)	Союз сербів Румунії / Uniunea Sârbilor din România
6.	Член	Ампелеєв Адріан / Ampleev Andrian (25.10.1962)	Товариство росіян-липован Румунії / Comunitatea Ruşilor Lipoveni din România
7.	Член	Чокані Петронела-Міхаела / Csokany Petronela-Mihaela (22.10.1978)	Союз болгар Банату — Румунії / Uniunea Bulgara din Banat — România

8.	Член	Фурик Ярکو / Furic Iarco (18.02.1974)	Демократичний Союз словаків і чехів Румунії / Uniunea Democratică a Slovacilor și Cehilor din România
9.	Член	Ганц Овідіу Віктор / Gaņț Ovidiu Victor (18.08.1966)	Демократичний Форум німців Румунії / Forumul Democrat al Germanilor din România
10.	Член	Гросару Анді-Габріел / Grosaru Andi-Gabriel (04.12.1976)	Асоціація італійців Румунії / Asociația Italianilor din România — RO.AS.IT.
11.	Член	Ібрам Юсейн / Ibram Iusein (06.07.1953)	Демократичний Союз турків Румунії / Uniunea Democrată Turcă din România
12.	Член	Лонгер Вікторія / Longher Victoria (15.11.1971)	Союз поляків Румунії «Дом Польські» / Uniunea Polonezilor din România «Dom Polski»
13.	Член	Петрецький Микола-Мирослав / Petrețchi Nicolae-Miroslav (16.09.1985)	Союз українців Румунії / Uniunea Ucrainenilor din România
14.	Член	Попеску Маріана-Венера / Popescu Mariana-Venera (16.08.1974)	Асоціація македонців Румунії / Asociația Macedonenilor din România
15.	Член	Стойка Богдан-Алін / Stoica Bogdan-Alin (10.04.1987)	Асоціація Ліга албанців Румунії / Asociația Liga Albanezilor din România
16.	Член	Васіле Даніел / Vasile Daniel (23.01.1974)	Партія ромів «Про-Європа» / Partida Romilor «Pro-Europa»
17.	Член	Векслер Сільвіу / Vexler Silviu (08.12.1988)	Федерація єврейських товариств Румунії / Federația Comunităților Evreiești din România

Політичне представництво етнічних меншин в Румунії реалізується також під час місцевих виборів, під час яких, зокрема, беруть участь та здобувають підтримку електорату альтернативні організації меншин, не представлені в Палаті депутатів. На останніх місцевих виборах 6 червня 2016 р. Демократичний Союз угорців Румунії (четверте місце після Соціал-демократичної, Національної ліберальної партій та Альянсу лібералів і демократів) здобув 5 мандатів голів повітових рад, 95 мандатів депутатів повітових рад, 195 мандатів примарів (голів місцевих громад), 2 284 мандатів депутатів міських

і сільських рад; Угорська народна партія Трансильванії — 6 мандатів у повітових радах та 207 мандатів депутатів міських і сільських рад; Угорська громадянська партія — 6 місць у повітових радах, 13 мандатів голів громад і 158 місць у місцевих радах. Демократичний Форум німців Румунії — 10 місць у повітових радах, 5 мандатів голів громад і 81 мандати у місцевих радах³¹. Меншу кількість депутатських мандатів отримали ромські організації: Партія ромів «Про-Європа» — 1 голова громади та 143 місцеві депутати; партія демократичних ромів — 10 депутатів; Демократичний Альянс ромів — 4 депутати; Альянс за об'єднання ромів — 3 депутати в місцевих радах.

Демократичний Союз словаків та чехів Румунії отримав 1 мандат голови місцевої ради та 23 депутатів, а Товариство росіян-липован Румунії — 1 голову громади та 15 місцевих депутатів. Низка організацій етнічних меншин також отримали мандати на рівні місцевих рад: Союз українців Румунії (14 депутатів); Союз сербів Румунії (13 депутатів); Демократичний Союз татарів турко-мусульман Румунії (11 депутатів); Союз болгар Банату — Румунії (4 депутати); Виборчий Альянс «Союз за Кодля — Форум німців» та Культурний Союз русинів Румунії (по 3 депутати); Союз хорватів Румунії та Союз поляків Румунії «Дом Польські» (по 2 депутати)³². Таким чином, не представленими в органах місцевого самоврядування є організації італійців, греків, євреїв, вірменів, турків, албанців і македонців.

Варто зауважити, що в ряді випадків, через амбіції лідерів і групові інтереси створюються організації, опозиційні до офіційно представлених у Раді національних меншин і Палаті депутатів Румунії. На прикладі української етнічної громади відзначимо, що такою є організація Демократичного Союзу українців Румунії, яка заявила про себе в 1996 р. Відносини між Союзом українців Румунії та Демократичним Союзом українців Румунії фактично набули формату холодного протистояння³³, що відобразилося й на розмежуванні електорату української громади. Вже в 2000 р. на місцевих виборах представники цієї організації здобули 3 мандати в с. Великий Бичків, 1 ман-

дат у с. Рускова на Мараморощині та 2 мандати в с. Мушеніца Сучавського повіту³⁴. У червні 2009 р. українці Сучавського повіту з активу Демократичного Союзу українців Румунії був створений Національний Форум українців Румунії (голова Олександр Мандюк)³⁵.

Четвертою громадсько-політичною організацією українців (якщо не враховувати Культурного Союзу русинів Румунії. — М.З.) став Генеральний Союз Асоціацій гуцульського етносу Румунії, який з 1996 року також «розсіював» електоральні орієнтації представників української меншини Румунії. Наприклад, в 2000 р. на парламентських виборах Союз українців Румунії здобув 9 404 голоси, Демократичний Союз українців Румунії — 5 843 голоси, а Генеральний Союз Асоціацій гуцульського етносу Румунії — 1 225 голосів³⁶.

Зазначимо також, що в рамках Союзу українців Румунії створені та функціонують два громадські об'єднання: Союз жінок-українок Румунії (голова Ледія Співалюк) та Організація української молоді Румунії (голова Алекса Боут). У середині 2000-х років у громадському середовищі про себе заявила Асоціація українців-вчителів Румунії, яку очолив кандидат географічних наук, вчитель із с. Вишня Рівня Марамороського повіту Василе Куреляк. Асоціація місцевого розвитку «Іван Креван» (менеджер Василь Попович), яка створена в с. Кривий на Мараморощині, багато років поспіль реалізує низку проектів транскордонної співпраці з українськими партнерами. Однією з нових громадських організацій є Християнсько-культурна асоціація українців Румунії імені Тараса Шевченка, яка видає румунськомовний літературно-мистецький журнал «Mantaua lui Gogol»³⁷.

Отже, політичне представництво етнічних меншин Румунії реалізується на рівні парламенту та органів місцевого самоврядування. Найбільш успішним є досвід політичної репрезентації угорців, які мають своїх представників у Сенаті та Палаті депутатів Румунії. Вони також брали участь у формуванні окремих складів уряду Румунії. Лобюючи власні інтереси, громадсько-політичні організації угорської громади просувають,

зокрема, проект національно-територіальної автономії Секейського краю. Через низький рівень політичної культури представництво у владі ромської етнічної групи є досить ситуативним і розмежованим за окремими групами інтересів. Успішним на рівні формування органів місцевого самоврядування варто назвати німецьку меншину, чехів і словаків та росіян-липован Румунії. Українська етнічна громада Румунії з 1996 р. сегментована на рівні громадсько-політичних організацій Союзу українців Румунії та Демократичного Союзу українців Румунії. В 2000 р. до цього долучився Культурний Союз русинів Румунії, який не маючи чіткої етноідентифікованої електоральної бази, водночас представлений одним депутатом у парламенті та трьома депутатами у виборних органах місцевого самоврядування.

1. Alionescu C.-C. Parliamentary Representation of Minorities in Romania. *Southeast European Politics*. 2004. Vol. V. Nr. 1. P. 60–75. 2. Fărcaș S. Forme de participare politică a minorităților naționale în contextul Uniunii Europene. Iași: Edirura Lumen, 2008. 302 p. 3. Székely I.G. Representarea politică a minorităților naționale în România. *The political representation of national minorities in Romania. Studii de atelier. Cercetarea minorităților naționale din România // Working Papers in Romanian Minority Studies / Műhelytanulmányok a Romániai Kisebbségekről*. 2009. Nr. 20. Cluj-Napoca: Institutul pentru studierea problemelor minorităților naționale, 2009. 120 p. 4. Chiriță R., Săndescu A. Analiza actelor normative privind drepturile minorităților naționale în România. *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*. Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2008. P. 47–126. 5. Suci O.-V. Political representation of ethnic minorities in Romania elections 2004. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*. 2005. Vol. 5. Nr. 1. P. 143–166. 6. Caluser M. Minority Participation at the Local and National Level in Romania. *Political Parties and Minority Participation*. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung, 2008. P. 31–48; Călușer M. Reprezentarea minorităților naționale pe locurile rezervate în parlament. *Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată*. Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2008. P. 167–178. 7. Carstocea A. Ethno-business — the Manipulation of Minority Rights in Romania and Hungary. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/4fc7/eb10d2d545d0cca4922998f4479f1534bae4.pdf> 8. Kosiek T. Porewolucyjne transformacje rumuńskiej polityki wobec mniejszości narodowych. URL: https://www.researchgate.net/publication/297735020_Porewolucyjne_

transformație_rumunskiej_polityki_wobec_mniejszosci_narodowych

9. Боднараш Г. Пропорційне представництво в Румунії та перетворення партій національних меншин в електоральні політичні партії. *Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету*. На пошану професора Р.М. Постоловського. Рівне: РДГУ, 2011. Вип. 5–6. С. 277–286. **10.** Volumul II: Populația stabilă (rezidentă) — Structura etnică și confesională. Institutul Național de Statistică. Recensământul populației și al locuințelor. URL: <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul-ii-populatia-stabila-rezidenta-structura-etnica-si-confesionala/> **11.** Ibid. **12.** Ibid. **13.** Al doilea raport periodic prezentat de Guvernul României către Secretarul General al Consiliului Europei în baza Articolului 15 al Cartei Europene a Limbilor Regionale sau Minoritare. P. 7. **14.** Volumul II: Populația stabilă (rezidentă) — Structura etnică și confesională. Institutul Național de Statistică. Recensământul populației și al locuințelor. URL: <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul-ii-populatia-stabila-rezidenta-structura-etnica-si-confesionala/> **15.** Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ — на початку ХХІ століть: навч. посіб. / Упоряд. М. Лендьял. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра». 2016. С. 318–319. **16.** *Constituția României. Cameră Deputaților*. URL: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339> **17.** Ordonanță de Urgență nr. 165 din 13 octombrie 2000 pentru completarea art. 5 din Legea nr.68/1992 privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului. URL: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=26135 **18.** Lege nr. 373 din 24 septembrie 2004 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului. URL: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=58521 **19.** Ibid. **20.** Lege nr. 35 din 13 martie 2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali. URL: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=78207 **21.** Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente. P. 30–31. URL: <http://referendum2018.bec.ro/wp-content/uploads/2018/09/LEGE-Nr-208-2015.pdf> **22.** Правові засади державної етнонаціональної політики в Україні: монографія / Кресіна І.О., Лойко Л.І., Стойко О.М., Явір В.А., Вітман К.М., Кіссе А.І., Асланов С.А., Грицяк Д.І., Голденштейн К.О. / за заг. ред. І.О. Кресіної. Київ: Логос, 2011. С. 107–108. **23.** Grupul parlamentar al Uniunii Democrate Maghiare din România. Parlamentul României. Senat. URL: <https://www.senat.ro/ComponentaGrupuri.aspx?Zi&GrupID=ec108697-5212-442b-830e-c289b9b6fd36> **24.** Боднараш Г. Цит. праця. С. 285. **25.** Барінов І.І., Пантин В.І. Політика по отношению к национальным меньшинствам в Словакии и

Румынии на рубеже XX — XXI вв. *Человек. Сообщество. Управление*. 2016. Том 17. № 4. С. 24. **26.** Biroul Electoral Central. Proces-Verbal privind rezultatele finalele ale alegerilor pentru Camera Deputaților. URL: http://parlamentare2016.bec.ro/wp-content/uploads/2016/12/4_RF.pdf **27.** Mictat G. Experiența României în dreptul minorităților până la alegerea lui Klaus Iohannis ca președinte al românilor. *Revista Inovația Socială*. 2015. Anul 7. Nr. 2 (iunie-decembrie). P. 19. URL: <http://www.inovatiасociala.ro/wp-content/uploads/2018/03/2015-7-2-Mictat.pdf> **28.** Bleahu A., Frunzaru V. Participarea politică a romilor din România. *Romani CRISS. Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii*. URL: <http://www.romanicriss.org/PDF/participare%20politica%20romi.pdf> **29.** Ibid. **30.** Székely I.G. Op. cit. P. 16–51. **31.** Rezultate finale 5 iunie 2016. Biroul Electoral Central. Alegeri pentru Autoritățile Administrației Publice Locale 2016. URL: <http://www.2016bec.ro/rezultate-finale-10-06-2016/index.html> **32.** Ibid. **33.** Рендюк Т.Г. Українці Румунії: національно-культурне життя та взаємовідносини з владою. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010. P. 115–118. **34.** Székely I.G. Op. cit. P. 52. **35.** Українська діаспора в Румунії. Буковина толерантна. URL: http://buktolerance.com.ua/?page_id=8 **36.** Székely I.G. Op. cit. P. 9, 51. **37.** Ucrainenii din România. Mihai Hafia Traista. Articole — Eseuri — Critică literară. URL: <http://mihaihafiatraistaarticole.blogspot.com/2012/03/ucrainenii-din-romania.html>.

Zan Mykhaylo. Political representation of ethnic minorities in Romania: institutional and activity dimensions

Romania has been purposefully implementing the parliamentary representative model of ethno-national policy since 1990. It provides the provision of seats in the Parliament for ethnic minority organizations, the participation of regional political parties and ethnic minority NGOs in local elections. This model combines the principles of successful ethnic lobbying (first of all for the Hungarian community) and formatting of specific political clientele from among the leaders of public opinion, representatives of ethnic minorities in Romania.

According to electoral law of Romania, ethnic minority organizations have the right to a deputy mandate, if they have obtained a number of votes equal to at least 10 % (before 2004 — 5 %) of the average country number of valid expressed votes for the election of one deputy. The Law on Elections to the Chamber of Deputies and the Senate № 373 dated September 24, 2004 interprets the concept of «national minority» as «an ethnic group represented on the Council of National Minorities».

Ethnic minority organizations with parliamentary status consolidated their own monopoly on the representation of collective interests of ethnic communities in Romania. The number of representatives from among ethnic

minority organizations in Chamber of Deputies to the parliamentary legislation 2004–2008 has steadily increased. According to the results of the first parliamentary elections in 1990, 12 deputies of ethnic minority organizations (Roma, Armenians, Greeks, Bulgarians, Ukrainians, Serbs, Poles, Slovaks and Czechs, Russian-Lipovans, Germans, Tatars and Turks) were represented. In 1992, the representative of Italian minority, in 1996 — Jewish and Albanian, and in 2000 — Croatian, Macedonian and Rusyn ethnic communities in Romania have joined the list. Thus, in parliamentary legislations 2000–2004 and 2004–2008, 18 deputies of ethnic minority organizations in the Parliamentary group of national minorities of the Chamber of Deputies were represented.

The political representation experience of the Hungarians is the most successful. The Democratic Alliance of Hungarians in Romania have their representatives in the Senate (9 deputies) and the Chamber of Deputies (21 deputies). This organization have also participated in the formation of the Romanian government. Some political and public organizations of the Hungarian community (the Hungarian Civil Party, the Hungarian People's Party of Transylvania, the Autonomy Council of Hungarians from the Carpathian Basin, the Szekler National Council and the Hungarian National Council of Transylvania) lobbying their own interests, promote the project of Autonomous Region of the Székely Land.

Due to the low level of political culture of the Roma political representation is rather situational and delimited by separate groups of interests. In addition to the Roma Party «Pro-Europe» (represented in Parliament) at the level of local self-government, the Democratic Roma Party, the Democratic Alliance of Roma and the Roma Alliance are also represented. At the level of local self-government bodies the German ethnic minority, ethnic minority organizations of Czechs and Slovaks and Russian-Lipovans in Romania should also be called successful.

The Ukrainian ethnic community in Romania has been organized within the framework of the Union of the Ukrainians of Romania since 1990. However, since 1996 Ukrainians have been segmented at the level of two ethnic minority organizations: the Union of the Ukrainians of Romania and the Democratic Union of the Ukrainians in Romania. The Cultural Union of Ruthenians of Romania have joined this list in 2000. Not having a strict ethno-identified electoral base, the Rusyn organization is represented by one deputy in the Chamber of Deputies and three deputies in the elected bodies of local self-government in Romania.

Key words: Romania, political representation, ethnic minority, Democratic Alliance of Hungarians in Romania, Parliamentary group of national minorities, Union of the Ukrainians of Romania.